

В. В. Федорчак

кандидат наук із державного управління,
докторант навчально-науково-виробничого центру
Національного університету цивільного захисту України

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ МОНІТОРИНГОМ РИЗИКІВ ВИНИКНЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ В УКРАЇНІ

У статті досліджено правові засади державного управління моніторингом ризиків виникнення надзвичайних ситуацій в Україні. Зокрема, проаналізовано нормативну базу державного управління моніторингом ризиків виникнення надзвичайних ситуацій в Україні. Окреслено організаційне забезпечення впровадження правових норм державного управління моніторингом ризиків виникнення надзвичайних ситуацій в Україні. Виділено роль і місце Урядової інформаційно-аналітичної системи з надзвичайних ситуацій у процесах моніторингу ризиків виникнення надзвичайних ситуацій в Україні.

Ключові слова: державне управління, правові засади, моніторинг, ризики, надзвичайні ситуації.

Постановка проблеми. Сучасний рівень ризиків виникнення різнохарактерних надзвичайних ситуацій в Україні зумовлює об'єктивну необхідність проведення їх систематичного моніторингу. Потребує суттєвого вдосконалення правова база державного управління моніторингом ризиків виникнення надзвичайних ситуацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У нинішніх умовах численні вчені та практики України й інших держав присвятили свої праці питанням державного управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій, зокрема: А. Титаренко [4], В. Фурашев [5], В. Шахов [6] та ін.

Однак все ще потребують подальшого дослідження й вдосконалення правові засади, що стосуються провадження дієвих механізмів державного управління надзвичайними ситуаціями.

Метою статті є дослідження правових засад державного управління моніторингом ризиків виникнення надзвичайних ситуацій в Україні.

Для досягнення поставленої мети в роботі виконано такі завдання:

- проаналізувати нормативну базу державного управління моніторингом ризиків виникнення надзвичайних ситуацій в Україні;

- окреслити організаційне забезпечення впровадження правових норм державного управління моніторингом ризиків виникнення надзвичайних ситуацій в Україні;

- з'ясувати роль і місце Урядової інформаційно-аналітичної системи з надзвичайних ситуацій у процесах моніторингу ризиків виникнення надзвичайних ситуацій в Україні.

Виклад основного матеріалу. Моніторинг стану техногенних об'єктів і відповідне прогнозування можливих аварій здійснюються в Україні відповідно до наказу Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи «Про затвердження Положення про моніторинг потенційно небезпечних об'єктів» від 6 листопада 2003 р. № 425.

Відповідно до зазначеного наказу, підсистема моніторингу повинна враховувати такі принципи:

- максимальне застосування наявних організаційних структур

- суб'єктів моніторингу;

- узгодженість функціонування суб'єктів моніторингу з нормативно-правового й організаційного поглядів;

- сумісне забезпечення діяльності суб'єктів моніторингу з технічного, інформаційного та програмного погляду [2].

У нинішніх умовах забезпечення функціонування загальнодержавної інформаційно-аналітичної системи моніторингу навколишнього середовища регламентується постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження положення про державну систему моніторингу довкілля» від 30 березня 1998 р. № 391. Цей документ визначає систему моніторингу як відкрити інформаційну систему, до пріоритетних завдань функціонування якої належать захист життєво важливих суспільних й індивідуальних екологічних інтересів; збереження екологічних природних систем; запобігання кризовим змінам екологічного стану навколишнього середовища та недопущення виникнення надзвичайних ситуацій екологічного характеру.

Крім того, 18 грудня 2017 р. набрав чинності Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» № 2059-VIII.

Згідно зі ст. 5 «Звіт з оцінки впливу на довкілля» даного Закону, вказаний звіт повинен містити опис очікуваного суттєвого негативного впливу людської діяльності на навколишнє природне середовище, зумовленого його залежністю від ризиків настання та розвитку надзвичайних ситуацій, заходів недопущення виникнення надзвичайних ситуацій чи усунення наслідків їхнього впливу на довкілля, а також заходів реагування на надзвичайні ситуації [1; 4].

На нинішньому етапі в Україні моніторинг навколишнього середовища забезпечують такі дев'ять міністерств і відомств:

- Міністерство екології та природних ресурсів України;
- Міністерство охорони здоров'я України;
- Міністерство аграрної політики та продовольства України;
- Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України;
- Державна служба України з надзвичайних ситуацій;
- Державна служба України з питань картографії, геодезії та кадастру;
- Державна служба геології та надр України;
- Державне агентство лісових ресурсів України;

– Державне агентство водних ресурсів України [5].

Так, Міністерство екології та природних ресурсів України є ключовим складником у системі центральних органів виконавчої влади стосовно:

- формування та впровадження державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища;
- гарантування екологічної безпеки, а також підтримки в межах власної компетенції безпеки біологічного, генетичного та радіаційного характеру;
- регулювання порядку поводження з хімічними речовинами та відходами;
- оптимального застосування, відновлення й охорони природних ресурсів та природно-заповідного фонду;
- збереження озонового шару;
- регулювання антропогенного впливу на кліматичні зміни;
- забезпечення контролю з боку держави за дотриманням законодавчо встановлених вимог щодо охорони довкілля.

Крім того, моніторинг і прогнозування метеорологічних і гідрологічних подій здійснюється Українським гідрометеорологічним центром, який є складником Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Український гідрометеорологічний центр втілює державну політику у сфері гідрометеорології та моніторингу довкілля, у межах власної компетенції реалізує контрольні й управлінські заходи стосовно гідрометеорологічної сфери. Діяльність Українського гідрометеорологічного центру підлягає координації, спрямуванню та контролю з боку Департаменту з питань цивільного захисту Державної служби України з надзвичайних ситуацій [1; 2].

Що стосується спостережень сейсмічного характеру та здійснення прогнозу землетрусів, то в Україні працює національна система сейсмічних спостережень та підвищення безпеки проживання населення в сейсмонебезпечних регіонах. Зазначена мережа була започаткована згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 11 вересня 1995 р. № 728.

Ключовим складником національної системи сейсмічних спостережень та підвищення безпеки проживання населення

в сейсмонебезпечних регіонах є Державне космічне агентство, діяльність якого підлягає координації та спрямуванню з боку Кабінету Міністрів України. Агентство здійснює формування і впровадження державної політики у сфері космічної діяльності.

Так, відповідно до Положення «Про Державне космічне агентство України», воно займається моніторингом і підтримкою банку даних щодо спостережень геофізичного характеру та співпрацює з Національним центром даних Національної системи сейсмічних спостережень України.

Зокрема, Національний центр даних Національної системи сейсмічних спостережень України започатковано відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про національну систему сейсмічних спостережень та підвищення безпеки проживання населення у сейсмонебезпечних регіонах, Положення про Міжвідомчу комісію із сейсмічного моніторингу та Програми функціонування і розвитку Національної системи сейсмічних спостережень та підвищення безпеки проживання населення у сейсмонебезпечних регіонах» від 28 червня 1997 р. № 699.

Національний центр даних Національної системи сейсмічних спостережень України виконує такі функції:

- методична й оперативна координація роботи сил і засобів, орієнтованих на забезпечення спостереження, а також контроль діяльності системи;
- збирання, оброблення й акумуляція даних геофізичного характеру, що надсилаються від мереж спостережувального й охоронного призначення;
- оброблення даних геофізичного характеру та проведення їх комплексної оцінки в реальному часі;
- акумуляція даних геофізичного характеру та даних, отриманих в результаті оброблення інформації;
- повторне всебічне оброблення даних геофізичного характеру, їх інтерпретація;
- розвиток системи сейсмічних спостережень і підвищення безпеки проживання населення у сейсмонебезпечних регіонах із математичного, технічного та методичного погляду;

- своєчасне надання даних щодо поточних чи прогнозних аномальних явищ геофізичного характеру до Державної служби України з надзвичайних ситуацій;
- забезпечення взаємодії із центрами та банками геофізичних даних на міжнародному рівні з інформаційно-технічного погляду [4; 5].

Нині в Україні функціонує Урядова інформаційно-аналітична система з надзвичайних ситуацій. Вона виконує такі завдання:

- збирання й оперативна передача актуальної та достовірної інформації щодо надзвичайних ситуацій та її аналітичне оброблення;
- підтримка ухвалення рішень щодо реагування на випадки настання та розвитку надзвичайних ситуацій;
- здійснення моніторингу подієвого стану щодо можливості настання та розвитку надзвичайних ситуацій чи їх поточного перебігу;
- формування стратегії оперативного реагування на надзвичайні ситуації та відповідне планування необхідних заходів;
- виявлення можливих ризиків настання та розвитку надзвичайних ситуацій та відповідне прогнозування;
- оцінка дієвості та витратності заходів, спрямованих на усунення наслідків надзвичайних ситуацій;
- контроль дисципліни в процесі боротьби з наслідками надзвичайних ситуацій [3; 5].

Висновки і пропозиції. Результати дослідження:

1. Проаналізовано нормативну базу державного управління моніторингом ризиків виникнення надзвичайних ситуацій в Україні. Підкреслено, що ключовими нормативними актами держави в цьому контексті є наказ Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи «Про затвердження Положення про моніторинг потенційно небезпечних об'єктів» та Закон України «Про оцінку впливу на довкілля».
2. Окреслено організаційне забезпечення впровадження правових норм державного управління моніторингом ризиків виникнення надзвичайних ситуацій

в Україні. Зазначено, що моніторинг навколишнього середовища забезпечується такими дев'ятьма міністерствами і відомствами: Міністерством екології та природних ресурсів України; Міністерством охорони здоров'я України; Міністерством аграрної політики та продовольства України; Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України; Державною службою України з надзвичайних ситуацій; Державною службою України з питань картографії, геодезії та кадастру; Державною службою геології та надр України; Державним агентством лісових ресурсів України; Державним агентством водних ресурсів України.

3. Зазначено роль і місце Урядової інформаційно-аналітичної системи з надзвичайних ситуацій у процесах моніторингу ризиків виникнення надзвичайних ситуацій в Україні. Підкреслено, що її ключовими функціями є здійснення моніторингу подієвого стану щодо можливості настання та розвитку надзвичайних ситуацій чи їх поточного перебігу, стратегії оперативного реагування на надзвичайні ситуації

та відповідне планування необхідних заходів.

Список використаної літератури:

1. Кравців С. Ризик-орієнтований підхід у державному регулюванні у сфері техногенної та пожежної безпеки. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія «Державне управління». 2017. Вип. 1 (6). С. 336–341.
2. Порядочний Л. Безпека в надзвичайних ситуаціях та цивільна оборона. Київ, 2003. 301 с.
3. Титаренко А. Методологічні засади державного управління сферою захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія «Державне управління». 2016. Вип. 1 (4). С. 216–222.
4. Фурашев В. Національна безпека України: шляхи забезпечення, роль і місце суспільства. Євроатлантичний курс. 2009. 176 с.
5. Шахов В. Національний інтерес і національна безпека в геостратегії України. Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. 2013. № 2. С. 44–56.

Федорчак В. В. Правовые основы государственного управления мониторингом рисков возникновения чрезвычайных ситуаций в Украине

В статье исследованы правовые основы государственного управления мониторингом рисков возникновения чрезвычайных ситуаций в Украине. В частности, проанализирована нормативная база государственного управления мониторингом рисков возникновения чрезвычайных ситуаций в Украине. Определено организационное обеспечение внедрения правовых норм государственного управления мониторингом рисков возникновения чрезвычайных ситуаций в Украине. Выделены роль и место Правительственной информационно-аналитической системы по чрезвычайным ситуациям в процессах мониторинга рисков возникновения чрезвычайных ситуаций в Украине.

Ключевые слова: государственное управление, правовые основы, мониторинг, риски, чрезвычайные ситуации.

Fedorchak V. The legal bases of public administration of monitoring of risks of emergencies in Ukraine

The legal bases of public administration of monitoring of risks of emergencies in Ukraine are investigated in the article. In particular, the regulatory base of public administration of monitoring of risks of emergencies in Ukraine is analyzed. The organizational support of introduction of precepts of law of public administration of monitoring of risks of emergencies situations in Ukraine is defined. The role and place of the Government information and analytical system on emergencies in the processes of monitoring of risks of emergencies in Ukraine are allocated.

Key words: public administration, legal bases, monitoring, risks, emergencies.